

پاڼه او نړۍ

ليکواله: زرمينه روهي وردگ

Ketabton.com

انستان اقتصاد وزارت سره په
په صفت د پوهاوي، تعامل او
وضوعاتو په برخه کې فعالیت
کړي له لارې د اقليمي بدلون
ستان د ټولني د ضرورياتو پر

ی، بلکې اونی اقليمي بدلون
سه اړتيا لري؛ تر څو د موجوده

سي د اونی د فعالیت د ساحې
د شخړې پر ځای د همکارۍ

ت داسې اقدامات غوره کړي
ي. د یادونې وړ ده چې په دې
رنه وشي.

و چې په افغانستان او سیمه

پانہ او نری

لیکوالہ:
زرمینہ روہی وردگ

۱۴۰۲ھ۔ل

د کتاب نوم: پاڼه او نړۍ

ليکواله: زرمينه روحي وردگ

کتونکی: زلمی هېوادل

اېډېټ: اجمل روحي

انځورونه: لېمه او میوند حکیمزی (د مصنوعي زیرکتیا په مرسته)

له ښاغلي انجینر ابوبکر همت نه ځانگړي مننه چې کتاب یې د مسلکي
اړخ نه اېډیټ کړی.

خپرنډوی: د اونی مؤسسه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د خپروندې يادښت

د اونۍ موسسې موخه د اقليمي بدلون حياتي موضوع ته ځانگړې پاملرنه او په افغاني ټولنه کې يې د يو محوري بحث په توگه مطرح کول دي.

اونۍ لومړنۍ افغاني موسسه ده، چې د اقليمي بدلون په برخه کې يې، د خپرنې، عدالت غوښتنې، اقليمي دپلوماسۍ او اقليم پوهنې له لارې ځانگړې فعاليتونه پيل کړي دي. اونۍ غواړي د اقليمي بدلون ناوړه اغېز په هکله په افغانستان او سيمه کې د پوهاوي کچه لوړه کړي، تر څو شته ننگونو ته اغيزمنې او هر اړخيزې حللارې وموندل شي.

په دې برخه کې عامه پوهاوی، چې د دقيقو خپرونو او معلوماتو پر بنسټ ولاړ وي، کليدي رول لوبولی شي. اړينه ده چې د نن ماشومانو ته چې په راتلونکي کې د دې سياري مسئوليت ور په برخه کېږي په کافي اندازه پوهاوی او معلومات ورسول شي تر څو په راتلونکي کې د ځمکې له سياري سره عادلانه او ښه چلند وکړي او د هر اړخيزې حللارې په موندنه کې په فعاله توگه برخه واخلي.

له همدې کبله اونۍ غواړي چې د ماشومانو لپاره د اقليمي بدلون او چاپېريال ساتنې په اړه د افغانستان په رسمي ژبو د ليکل شوو کتابونو د چاپ ملاتړ وکړي.

هيله ده «پاڼه او نړۍ» د دې اوږد مهاله بهير پيل وي، او زموږ له ماشومانو سره مرسته وكړي چې د الله (ج) له خوا د راډالۍ شويو د طبيعي نعمتونو په قدر او ارزښت پوه او په ښه توگه ترې ساتنه وكړي.

ليکوالې زرمينې روحي وردک په دې کتاب کې په عالي ډول سره خپل استعداد اثبات ته رسولي او افغان ماشومانو ته يې ښايسته اثر پنځولي دي. موږ له آغلې ليکوالې د زړه له کومي مننه کوو او له فرصت نه په استفادې سره نور افغان ليکوالانو، په ځانگړې توگه مېرمنو ته، بلنه ورکوو چې د دې ډول کتابونو د ليکلو لړۍ وغځوي. //اونۍ'' به يې تل تر څنگ ولاړه او ملاتړي وي.

د يو متحد او سوکاله افغانستان په هيله

درښت

د //اونۍ'' د موسسې بنسټ اېښودونکې او د بورډ مشر

ديپلوم انجينير الياس وردک

پاڼه او نړۍ

ستاسو په لاسو کې دا کتاب چې محترمي لیکوالي زرمینې - پاڼه او نړۍ نومولې - د کوچنیانو لپاره لیکل شوی کتاب دی او زما په پوهه په خپله نوع کې ډیر ګټه ور او کار آمد اثر ګڼل کیدای شي.

دا کتاب د کوچنیانو لپاره، د کوچنیو حکایاتو په بڼه په داسې ابتکاری شیوه تهیه شوی چې په هره برخه کې د راوي له خولې د انساني ژوند د چاپیریال پر یوه ضروري موضوع په ډیره ساده او د کوچنیانو لپاره د درک او پوهې وړ ژبه په ډیر خونده وړ سبک لیکل شوی دی.

د کوچنیانو لپاره د لیکلیو شویو نورو آثارو په نسبت د (پاڼه او نړۍ) امتیاز پدې کې دی چې د دې کتاب لوست د کوچنیانو د ادبي ذوق له خړوبولو سربریره، کوچنیان له ډیرو مفیدو او د انساني ژوند له چاپیریال سره د تړلیو او موثرو مسایلو له ساینسي بنیادونو هم خبروي.

د دې کتاب په لیکنه کې د محترمي لیکوالي هنر دا دی چې د انساني چاپیریال د خرابیدو او هم یې د ساتلو او سلامتیا پر عواملو د انسان د منفی او مثبت نقش ډیر حیاتي موضوعات، د کوچنیانو له پوهې سره سم، په روانه او په کورني محیط کې پر مستعملو اصطلاحاتو پسوللې، پسته او خوږه ژبه لیکلي دي.

ليکواله د کتاب د عباراتو د بشپړتابه لپاره د الفاظو په انتخاب کې خاص مهارت لري. د کتاب د حکایاتو په بیان کې یې د کوچنیانو د برداشت سويې ته په پاملرنه موزون، مناسب او رسا کلمات او الفاظ انتخاب کړي دي.

(پانه او نړۍ) هم په موضوعي لحاظ او هم د بیان د روان سبک له پلوه په پښتو کې د کوچنیانو لپاره د لیکل شویو کتابونو په لړۍ کې ځینې ابتکاري خواوې لري. هیله دا ده چې دا روش وسعت پیدا کا او زموږ د دې ساحې لیکوال، لکه: (پانه او نړۍ) د ژوند ځینې ضروري مسایل په خپلو آثارو کې د کوچنیانو د فهم له سويې سره برابر را ونغاړي، خو زموږ کوچنیان له کوچنیوالي د انساني ژوند له ځینو حیاتي ضرورتونو سره آشنا شي.

د دې گټه وړ اثر محترمي لیکوالي زرمینې ته د کوچنیانو لپاره د دې ابتکاري خونده وړ کتاب د لیکلو مبارکي وایم او د لا بریالیتوب هیله یې لرم.

په درناوي

سرمحقق زلمی هیوادم

پاڼه او نړۍ

پاڼه په ښویدلیو پښو له ټولگي نه راووتله. د کور خوا تللې لارې ته یې وکتل. یوه ژوره سا یې واخیسته، ورو ورو روانه شوه. په ځنگله کې نړۍ لار تېره شوې وه او تر څنگ یې د یخې اوبو سره ویا له هم بهېده. پاڼې هېڅ زړه نه کېده چې تر کوره په دا اوږده لار باندې لاړه شي، خو بله چاره نه وه، مجبوره وه چې د ځنگل تر منځ غره ته تللې لارې ته ختلې وای.

کور ته په رسېدو سره یې د ښوونځي بکس په دروازه کې وغورځاوه، دروازه سره یې پښې په خاورو کې اوږدې وغځولې او کېناسته.

مور یې د کوتې نه ور پام شو، ورغړ یې کړ: وه پاڼې خواره مه شي دا څه کوي، ټول کالي دې په خاورو ککړ کړل. زر پاڅه!

هله، مخ لاسونه دې ومینځه، ډوډۍ تیاره ده.

پاڼه لا هم همالته ناسته وه. بابا یې له باندې نه د کور انگر ته را دننه شو. پاڼه یې نه وه لېدلې، پښه یې د پاڼې په پښو کې بنده شوه او یو ټوپ یې کړ، ځان یې بیرته د ونې په سټه تم کړ. پاڼې د بابا د ټوپ وهلو په لېدو په خندا شوه او له خندا پر ځمکه ځملاسته، نس یې په دواړو لاسونو نېولی او په زوره زوره یې خندل. بابا یې هم په خندا شو. پاڼې ته یې وکتل وېې ویل: داسې ښکاري چې زما نانځکه بیا لارو سترې کړې ده.

پاڼې بېرته ځانته پام شو چې ولې دلته ناسته وه.

- هو بابا جانه نن سخته سترې شوم. ته وگوره دا گرمه هوا او دا اوږده لار. دا ټول د ځنگله گناه ده. که دا ځنگل دلته نه وای یوه لنډه لار به زموږ تر کوره راغلې وه. یو سم سرک به جوړ شوی و، موټر به راتللی شو او زه به دومره نه سترې کېدم. بابا جانه، نه شو کولی چې دا ځنگل ټول ووهو او غټ سرک جوړ کړو؟

بابا يې له يوې شېبې سوچ وروسته وويل: راځه لورکۍ مې، له ډوډۍ نه وروسته زه او ته به چکر ته لاړ شو او بيا به د ځنگل په هکله هم خبرې وکړو. تر ډوډۍ وروسته پاڼې ځان چکر ته تيار کړ. بابا يې دروازه کې ورته انتظار و. دواړه د ځنگله خوا ته روان شول.

بابا يې وويل: نن به د ځنگله منځ ته لاړ شو، وگورو چې هلته څه خبرې دي. پاڼې سر وښوروه ويې ويل: ښه ده باباجانه، زه هم غواړم پوه شم چې هلته څه دي او ځنگل ولې بايد ونه وهل شي؟!

دواړه يوه ښه شېبه وړاندې لاړل. يو ځای کې ونې ډېرې گڼې شوې. دوی د ځنگله منځ کې وو. بابا يې پاڼې ته وويل: يو ځل سترگې پټې کړه او غوږ شه چې څه اورې، څه حس کوې؟

پاڼې سترگې پټې کړې، غوږ يې ونېوه. د باد سره هوا يې په مخ حس کوله. د مرغۍ سندرې او د پاڼو شرنګا يې اورېده. سترگې يې خلاصې کړې. ځان يې آرام حس کړ. بابا ته يې مخ کړ، ويې ويل: بابا جانه دا څومره ښه او آرامه احساس دی.

بابا يې موسکۍ شو: هو زما نانځکې، دا د ځنگله جادو ده. که ځنگل نه وای، دا سره هوا، د ژويو کورونه او د مرغانو ځاله به هم نه وای. دا بارانونه چې زمور کلي کې تر نورو ځايونو ډېر دي او پاکه هوا لرو دا يو به هم نه وای.

پاڼه حيرانه شوه: هغه ولې او څنگه؟

بابا: اوس به زه تا ته ووايم چې ولې او څنگه.

ته خو پوهېږې چې کله مور سا اخلو اکسيجن تنفس کوو او چې سا باسو نو کاربن ډای اکساید تولیدوو. مور د تنفس لپاره اکسيجن ته اړتيا لرو. ونې بيا زموږ برعکس کاربن ډای اکساید تنفس کوي او اکسيجن تولیدوي. دوی هم يوه اندازه اکسيجن د شپې له خوا تنفس کوي او کاربن ډای اکساید خارجوي، خو تر هغه ډېر بيا بېرته د ورځې له خوا اکسيجن تولیدوي. که چېرې ونې د کاربن ډای اکساید نه هوا پاکه نه کړي، دا گاز په اسانه بېرته نه فلتر کېږي، په دې ډول به هوا نوره هم گرمه شي، اقليم به بدلون وکړي، وچکالي او نورې ناوړه پایلې به ولري.

پاڼه: اقليم څه دی بابا جان، او څنگه ناوړه پایلې به ولري؟

بابا: که خوښه دې وي په هغه باندې به بيا بله ورځ خبرې وکړو، نن به د ځنگله به هکله وغږېږو.

پاڼه: باباجانه بيخي مې خوښه ده، ښه نو ځنگل نور څه ښه والی لري؟

بابا: هو، د ځمکې تقريباً ۳۰ فيصده (درېيمه برخه) ځنگلونو پوښلې، يوازې پنځه سالمې غټې ونې کولی شي ډېرو خلکو ته اکسيجن ورسوي. بل دا چې ځنگلونه هوا هم پاکوي، کټ مټ لکه برقي جارو له هوا نه گرد ټولوي. يوه ونه په کال کې تقريباً پنځه کيلوگرامه گرد جذبوي. کله چې باران وورېږي

او ځمکه کې اوبه جذب شي نو بيا د ونې رينښې خپله دنده پيلوي. د ونې رينښې د باران اوبه فلتر او پاکوي. په دا ويالو کې پاکې اوبه چې گورې د ونې د رينښې له برکته دي. د ونې رينښې ځمکه د ښويدو نه هم ساتي. که چيرې توپان شي نو همدا ونې د باد يو څه مخه نيسي چې زموږ کورونه وران نه کړي. د ځنگله بله مهمه دنده دا ده چې مور ته باران راکوي. د ونې رينښې، اوبه د ښاخونو له لارې پاڼې ته رسوي او پاڼې دا اوبه بېرته تبخېروي. له دې تبخېر

شوي گاز نه ورېځې جوړېږي او وريځې مور ته بېرته باران راکوي. د باران يوه برخه اوبه، د ځمکې لاندې ذخيره کيږي، يوه برخه يې سيندونو ته بهيږي او يوه بله برخه يې بېرته تبخير کيږي. دې ته د اوبو دوران هم وايي.

بابا: رښتيا په ياد دې دي چې ناروغه وې مور دې يو ډول بوټی درکړ او زر بېرته روغه شوې؟

پاڼه: هو بابا جانه هغه تريخ بوټی مې خود په ياد دی. خدای مې دې بيا ترې ساتي، يو ځل بيا يې نشم خوړلی.

بابا يې موسکۍ شو: هو نانځکې آمين، خو هماغه بوټي ته بېرته ښه کړې او که دا ځنگل نه وای نو هغه بوټي به هم نه وو.

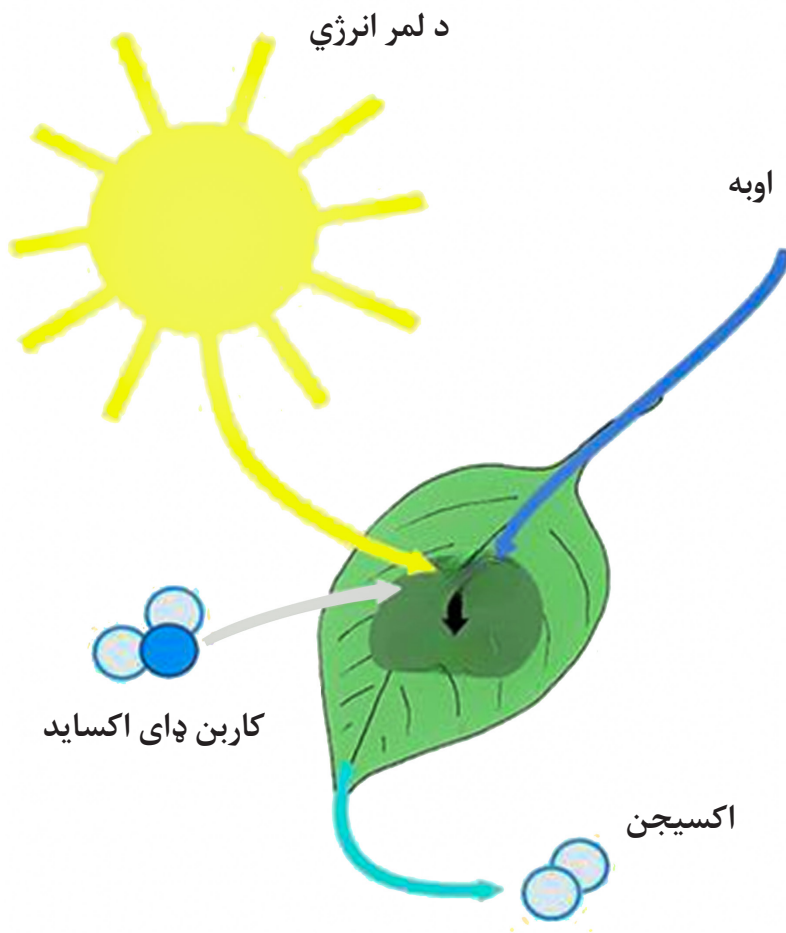
دا مور دې چې هره ورځ خوندوره ډوډۍ مور ته پخوي، په ژمي کې گرمه کوټه کې ناست وو، دا هم د ځنگله برکت دی. که د ځنگله لرگي نه وای مور ته به ژوند سخت وای. الله (ج) مور په هر ډول نعمتونو نازولي يوو. دا هر څه يې مور ته ډالۍ کړي او مور بايد په سمه توگه ترې گټه واخلو.

پاڼه په سوچ کې شوه، پوښتنه يې وکړه: بابا جانه که هر څوک ځنگل ووهي او لرگي وسوځي نو ځنگل به خلاص شي بيا به څه کوو؟

بابا: افرين لورکۍ مې، اوس دې ښه خبره وکړه. ځکه خو بايد مور ډېر پام وکړو چې خپل ځنگلونه وساتو. که مور يوه ونه ووهو پر ځای يې بايد نوي نيا لگي کېنوو تر څو ځای يې خالي پاتې نه شي او بېرته زرغون شي.

پانې د بابا جان لاس ونېوه، پاس اسمان ته يې وکتل، خو سپينې ورېځې ورو ورو روانې وې. د لوړې شنې ونې ښاخونو کې يوه ځاله ښکارېده. پاڼه لا فکرونو کې وه چې تر شا يې د بوټي تر منځ کوم څه وښورېدل. پانې له وېرې توپ کړ او له بابا جان يې غېږه راتاو کړه. بابا جان يې په خندا پانې ته وويل: وگوره هلته، يوه وړه سويه ده. پانې د سوي په لېدو مخ په دواړو لاسونو ونېوه او له خوشالۍ يې چيغه کړه: بابا جان وگوره دا څومره ښايسته ده. اوه بابا جان وگور! څنگل څومره ښه دی. اوس نو ځنگل پر ما هم گران شو. نور نه واييم چې ولې ځنگل شته. زه نور کوبښن کوم چې د ځنگل ساتنه وکړم تر څو دا ښايسته سوي او هغه پاس مرغۍ بې کوره نشي.

بابا يې وخنډل پاڼه يې مچو کړه. دواړه ورو د کور پر خوا روان شول. پانې اوس په ځنگل کې له چکر نه خوند اخيسته او هر څه ته يې په بله سترگه کتل.

بل کلی

مازديگر لمر په ډوبېدو و. پاڼه د کور په انگر کې د پيشو سره په لوبو بوخته وه. مور يې خوځو ځلې دروازې ته وکتل. ځان سره يې کوم څه ويل. د انگر دروازه ټک ټک شوه. پاڼې دروازې ته منډه کړه، پوهېده چې بابا جان يې دی. د سلام نه وروسته بابا يې پاڼې ته وويل: لور مې زه بايد تا او مور سره دې يوه مشوره وکړم.

پاڼه حيرانه شوه، غلې د بابا تر شا روانه شوه. مور يې لکه پوهېده چې څه خبره شته، يو څه نارامه ښکارېده. درې واړه کېناستل.

بابا يې وويل: نن دفتر کې رييس هيله راڅخه وکړه چې يو بل کلي ته د دندې لپاره لاړ شم. هلته مور ته ډېره اړتيا لري. ما غوښتل چې لومړی له تاسو سره مشوره وکړم چې ستاسې څنگه خوښه ده؟

مور يې وويل: نه پوهيږم، دلته مو اوس کور ځای په ځای کړی. ټول خپلوان او دوستان مو دلته دي. همدلته بلد شوي هم يوو. بابا يې پاڼې ته مخ کړ: ته څه وايې لورکۍ مې؟

پاڼې فکر وکړ ويې ويل: بابا جان، هلته خلک تا ته ډېره اړتيا لري؟

بابا: هو نانځکې مې، هغه مرسته چې زه او زما ټيم مې کولی شو بل څوک يې

نشي تر سره کولی. دوی ډېر کونښن کړی چې هماغه کلي کې څوک پیدا کړي، خو له بدمرغه څوک پیدا نشول.

پاڼه: زه به هم دلته خپلو ملگرو، ښوونځي او ښوونکو پسې خپه شم، خو بیا به هلته خلک څه کوي چې ته مرسته ورسره و نه کړې، نو زه وایم چې لاړ به شوو. مور یې پاڼه غبر کې ونېوه ویې ویل: پخې! ته څومره مهربانه او هونښیاره یې. اوس نو مجبوره یم چې زه هم هو ووايم.

یوه اونۍ وروسته د دوی کډه بار شوه او نوي کلي خواته روان شول. په نوي کلي کې یې دوی ته یو ښایسته کور تیار کړی و، چې غټ انگر او یو باغ یې هم درلودل. په باغ کې ډول ډول د میوې ونې وې. پاڼه د باغ په لېدو ډېره خوشاله شوه او ځنگل یې په یاد شو. ځان سره یې ژمنه وکړه چې د ونو به ښه ساتنه کوي. کور ښایسته سپین او کمرنګی اسمانزنگه رنگ شوی و. د پاڼې کوټه غټه او ښایسته وه. د کوټې کړکۍ باغ خواته پرانستل کېده.

پاڼې په خوښۍ سره کړکۍ پرانیسته، د یاسمنو گلانو ښاخونه پر کړکۍ راځوړند او راتاو وو. کوټه د گلانو له بوی نه معطره شوې وه. پاڼه د دې هر څه په ننداره کې وخت بلکل هېر کړی و.

پاڼه بله ورځ بابا سره نوي ښوونځي ته لاړه. ښوونځی هم ډېر ښایسته جوړ شوی و. دوه پوړیزه ودانۍ وه چې ټوله سپین او کمرنګه شین رنگ شوې وه. په منځ کې ښایسته او پاک میدان و چې یو څو لوبې هم په سرو او شنو

رنگونو پرې رسم شوي وې. د دېوالونو شا او خوا شنې ونې ولاړې وې. خو زده کوونکي یې تر سیوري لاندې ناست وو او د کتابونو په لوستلو بوخت وو. په لومړۍ ورځ پاڼې خو ملگرې پیدا کړې، خو د دوی تر منځ یوه ډیره بڼه پرې ولگېده.

د وړانگې کور د دوی د کور تر څنګ و. دواړه به یوځای ښوونځي ته تللي او راتللي. یوه ورځ هوا ډېره گرمه شوې وه دواړه تندې پسې اخیستې وې. په لار

کې سترگې يې پر يو شاه ولگېدې، هغه ته ورغلې او اوبه يې ترې وڅښلې. دا چې دوی په لار کې د اوبو شاه پيدا کړې وه دواړه خوشاله وې.

ماښام د پاڼې په نس درد شو. زړه يې هم خرابېده. هر څو دقيقو کې وروسته به يو ځل تشاب ته په منډه وه. مور يې ډېره ورخطا وه نه پوهېده چې څنگه له پاڼې سره مرسته وکړي. کور کې يې د بوټي دوا ورکړه، خو کومه گټه يې و نه کړه. بابا يې لا نه و راغلی. مور يې څو څو ځلې زنگونه وکړل، خو هغه

ځواب نه ورکاوه. همدې کې د کور دروازه خلاصه شوه او بابا يې کور ته د ننه شو. مور يې ورمونده کړه ويې ويل: پاڼه سخته ناروغه ده، ولې دې تېلېفون نه پورته کاوه؟

بابا يې په ورخطايي منډه کړه: د موبايل چارج مې خلاص و او برق هم نه و چې چارج يې کړم. زر دې ځان تيار کړه چې ډاکتر ته لاړ شوو. درې واړه د معاینه خانې په لور روان شول.

ډاکتر پاڼه معاینه کړه. پوښتنه يې ترې وکړه چې څه يې خوړلي؟

پاڼې په ټوله ورځ کې خاص څه نه و خوړلي، د څاه اوبه يې په یاد شوې، د اوبو کيسه يې ورته تېره کړه. ډاکتر پوه شو چې اوبه به ناپاکې وې نو ځکه پاڼه ناروغه شوې ده.

دوا يې ورکړه او ويې ويل: هېڅ انډېبننه مه کوه، ډېر زر به ان شاء الله رکه روغه شي. پام دې وي چې بيا له کوره بهر ناپاکې اوبه و نه څښي.

پاڼې وويل: ډاکتر کاکا، هغه خو د څاه اوبه وې نو څنگه ناپاکې وې؟

بابا جان يې وويل: کله چې ښه شوې بيا به پر دې موضوع خبرې وکړو او زه به يې درته تشریح کړم چې ته ولې د څاه اوبه ناروغه کړې.

څو ورځو کې پاڼه بېرته روغه شوه. وړانګه هم له هغې ورځې راهيسې ناروغه شوې وه او ښوونځي ته نه وه تللې. دواړه حيرانې وې چې ولې داسې په بد

ډول ناروغه شوي وي، دوی خو د ځان پاک ساتلو لپاره هم ډېر پام کولو.

پاڼې وويل: بابا مې نن ما سره چکر ته ځي او غواړي چې زموږ د ناوړغۍ په اړه هم معلومات راکړي، که غواړې ته هم راسره لاړه شه.

وړانگه خوشاله شوه او زر يې سر وښوراوه. پاڼه او وړانگه دواړه د بابا جان سره د غره خوا ته روانې شوې. د غره په سر لا هم سپينه واوړه ځلېده او لمن کې يې د شنو واښو تر منځ ځای ځای گلان غوړېدلي وو. وړانگې يوه گل ته لاس کړ چې ويې شکوي خو پاڼې پرې غږ کړ: مه شکوه! پرېږده چې رمه يا کوم بل ژوی يې وځوري او يا مچۍ ترې شات جوړ کړي. هسې يې مه خرابوه. وړانگې هم زر لاس تر شا کړ او د خپلې ملگرې خبره يې ومنله.

بابا يې وخنډل ويې ويل: وگورئ، هلته پاس د غره پر سر واوړه لېدلې شي؟

دواړو سرونه وښورول: هو، څومره ښايسته ښکاري. هلته به څومره يخ وي.

بابا: پوهيږئ چې دا واوړه موږ ته څومره مهمه ده؟

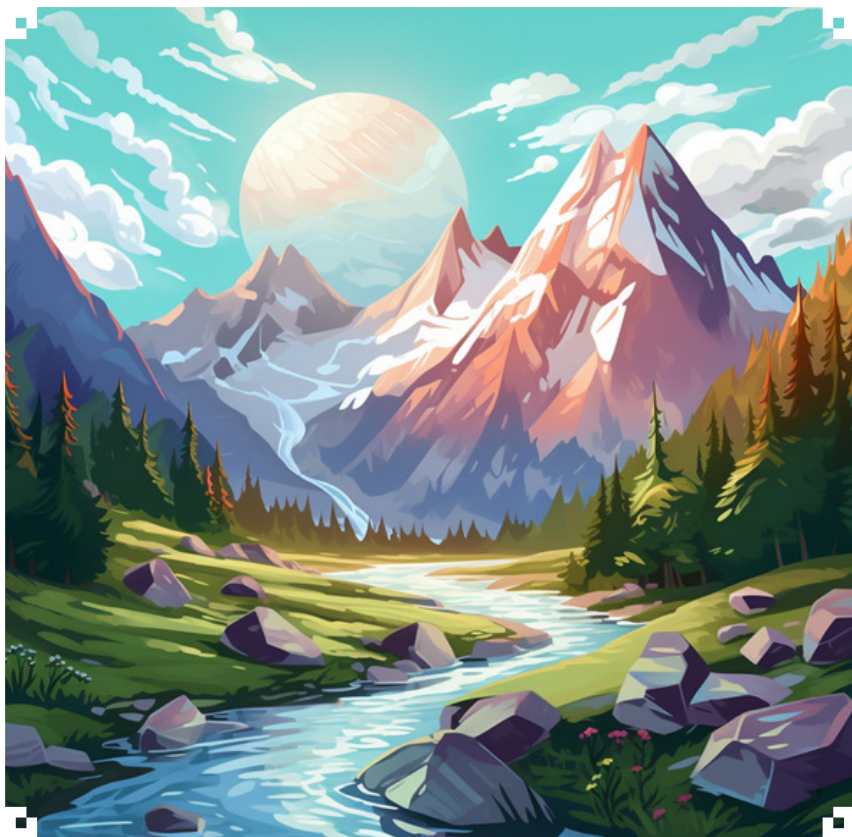
پاڼه: نه ولې مهمه ده؟

بابا: دې واوړې ته يخچال هم وايي.

پاڼې وخنډل: يخچال خو موږ کور کې لرو.

بابا: هو دا هم د يخچال کار ورکوي. وگوره چې الله (ج) موږ ته څومره ډېر

نعمتونه راکړي. دا زموږ د اوبو ذخيره ده. که دا يخچالونه نه وای خلک به د

وچکالی له بدمرغۍ سره مخ شوي وو، د څښاک اوبو کمښت سره به هم مخ وو.
د ځمکې خړوبولو ته به اوبه نه وای. چې ځمکه خړوبه نشي بیا څه کیږي؟
وړانگې زر ځواب ورکړ: بیا نوغله نه شنه کیږي او مور به خورلو ته څه نه لرو،
نه به هم څارویو ته سم واښه او نور څه خوراک ته پیدا شي.
بابا: افرین، همداسې ده، چې غله نه وي د خوراک لپاره به هم څه نلرو.

په ژمي کې کله چې واوړه وورېږي، يوه برخه يې اوبه شي او يوه بله برخه يې د غرونو په سر د ذخيرې غونډې همالته پاتې کېږي. څه فکر کوئ چې بيا به څه کېږي؟

دواړو يو بل ته وکتل اوږې يې پورته کړې او ويې ويل: مور نه پوهېږو.

بابا: ښه نو زه به درته ووايم چې بيا څه کېږي. کله چې هوا گرمه شي ورو ورو دا واوړه هم په ويلې کېدو پيل کوي. د غره له سره چې دا اوبه رانښکته کېږي د ډبرو تر منځ فلترېږي او بيا سيندونو، ويالو او لښتيو ته ور بهېږي. يوه برخه يې لکه څنگه چې مخکې مې هم د باران په اړه درته کيسه کړې د ځمکې لاندې ذخيره کېږي. يوه اندازه نور يې د غرونو په وادي کې پاتې کېږي. څه فکر کوئ چې د ځمکې پر سر به څو فيصده اوبه او څومره وچه وي؟

ورانگې وويل: زمور شا او خوا خو يوازې يو سيند بهېږي نو زه واييم ۲۰ فيصده اوبه او ۸۰ فيصده به وچه وي.

بابا پانې ته مخ کړ: ته څه وايې لورکۍ؟

پاڼه: زه واييم چې ۵۰ او ۵۰ به وي، ځکه زمور هېواد سمندر ته لار نلري، خو نور ځايونو کې خو بحرونه هم شته.

بابا: هو لورکۍ. ستا اټکل ورنېږدې دی. ۷۰ سلنه ځمکه اوبو پوښلې او يوازې ۳۰ سلنه يې وچه ده.

پاڼې په حيرانۍ سره وکتل: نو بيا ولې ټول وايي چې اوبه کمې دي؟
بابا: هغه ځکه چې له همدې ۷۰ سلنې اوبو نه يوازې ۳ سلنه اوبه خوړې اوبه دي چې مور د څښاک او ورځني ژوند لپاره کار ترې اخلو. دا بې مالگې اوبه په سيندونو، ويالو کې بهيږي او يا هم د ځمکې لاندې زېرمه شوي وي. دا نور يې مالگينې اوبه دي چې په بحرونو کې دي او مور ترې گټه نشو اخيستلی .
پاڼې او وړانگې دواړو يو بل ته حيران حيران وکتل.

بابا يې موسک شو ويې ويل: هو پوهېږم د چا باور نه راځي که څنگه؟
دواړو سرورنه وښورول: هو همداسې ده.

بابا خبرو ته دوام ورکړ: د دې لپاره چې مور څښاک لپاره اوبه تر لاسه کړو مجبور يوو چې څاه وکيندو. د شاه اوبه هماغه د ځمکې لاندې ذخيره شوي اوبه دي چې مور يې راوباسو. په پرمختللي هېوادونو کې دوی خاص سيستمونه ورته جوړ کړي چې هلته اوبه ذخيره کوي او د ماشينونو په مرسته هر کور ته په نلونو کې اوبه رسوي. له بده مرغه زموږ هېواد لا هغه ځای ته ندی رسيدلی چې هر کور ته په نل کې اوبه ورسولی شي. نو مور څه کوو؟
پاڼه: مور شاه کيندو او د شاه نه خپلې اوبه راوباسو.

بابا: ډېر ښه، افرين. ښه نو اوس به تاسې دواړه وايي چې دا اوبه خو فلتر شوې وي نو ولې يې مور ناروغه کړو؟

دواړه لکه له خوبه چې راوینښې شي او ورپام یې شي غږ وکړ: هو، رښتیا وايې، مور یې ولې ناروغه کړو؟

هغه ځکه چې مور د فاضله موادو لپاره بدررفت (کانالیزاسیون) نلرو او نه هم سم سیستم ورته جوړ شوی. د فاضله موادو اوبه هم د نورو اوبو په شان د ځمکې لاندې ځي نو کله چې د فاضله موادو د ټولپدو ځای سم خوندي ځای کې جوړ شوی نه وي، او هلته کومه څاه یا د اوبو زېرمه ورنېردي وي نو د پاکو اوبو سره چټلې اوبه گډې شي. همدا ده چې ټولې پاکې اوبه هم

ناپاکې کړي. هر څوک چې هغه اوبه وکاروي ناروغه کېږي. بل دا چې ډېر کورونه د کانالیزاسیون سیستم نلري، چټلې اوبه د ځمکې پر سر تویوي، دا اوبه یا د ځمکې لاندې ذخیره ته رسیږي او یا هم سیندونو سره یوځای کېږي. په پرمختللي هېوادونو کې فاضله مواد او چټلې اوبو ته یې داسې یو سیستم جوړ کړی چې ټول بیرته تصفیه کوي او نه پرېږدي چې اوبه او هوا چټله کړي.

د فاضله توکو د تصفیې په نتیجه کې د کاغذ او پلاستیک څخه بیا ځلي گټه پورته کوي. د سبزیجاتو د فاضله توکو څخه کمپوست (د نباتاتو د ودې لپاره سره) تولیدوي. د چټلو اوبو د تصفیې په پایله کې له دې اوبو څخه د ونو او بوټو په اوبه کولو کې گټه اخلي.

زمور او مور ته ورته وروسته پاتې هېوادونو کې ورځ په ورځ نفوس ډېرېږي، هر څومره چې خلک ډېرېږي، همدومره ډېرې اوبه هم په کار وي او تر څنګ یې د فاضله توکیو تولید هم ډېرېږي. چې نفوس ډېر شي بیا څه کېږي؟ دواړو یوځای وویل: بیا نو اوبه کمېږي او فاضله مواد ډېرېږي.

بابا: هو بلکل همداسې ده. ډېر نفوس د ډېر لگښت مانا هم ورکوي. په شاه او ذخیرو کې اوبه کمېږي. ډېر مصرف د هوا ککړتیا رامنځته کوي چې هغه سره هوا گرمېږي. کله چې هوا گرمه شي څه فکر کوئ څه به وشي؟ وړانګه: بیا به نوره هم گرمي شي.

بابا وخنډل: هو او د دې تر څنګ به هغه پاس د غره په سر یخچالونه زر اوبه شي. اوبه به ډېرې شي.

پاڼې له خوشالۍ نه غږ کړ: اوه څومره ښه، نور به بیا وچکالي نه وي.

بابا: نه بچو کاش داسې وای.

مور له بده مرغه دومره ډېر بندونه نه لرو چې اوبه بندې او ذخیره کړو؛ نو هغه

ده چې سيلابونه به راشي. سيلابونه به ډېر کورونه وران کړي او په چټکۍ سره به زموږ له هېواد نه دا اوبه کوم بل خوا لاړې شي. کله چې دا ټولې اوبه موږ له لاسه ورکړو موږ به د وچکالۍ او ډيرو نورو بدمرغيو سره مخ شو.

پاڼې د يو څه سوچ نه وروسته پوښتنه وکړه: بابا جانه کوم ډول مصرف د هوا ککړتيا ډېروي زه سمه پوه نه شوم؟

بابا: مثلاً د پخلي لپاره د لرگيو سوځول، په موټرو کې د ټيټ کيفيت لرونکو

تبلو کارول یا د زاړه موټرو چلول او په عامه ځایونو یا کارخانو کې د لرگیو او د ډبرو سکارو سوځول، هغه څه دي چې هوا ککړوي او ډبرې زهرجن گازونه تولیدوي چې وروسته د ډول ډول تنفسي ناروغيو تر څنګ د سرطان، زړه، پوستکي او رواني ناروغۍ هم پيدا کوي.

وړانګه او پاڼه ډبرې خپه شوې. یو بل ته یې وکتل سرونه یې وښورول.

پاڼې وویل: دلته خو ټول وخت همدا توکي کارول کیږي.

وړانګې پوښتنه وکړه: کاکا جانه نو څه باید وشي چې مخنیوی یې وکړو؟

بابا: د خپل کور نه یې پیلولی شو. ډبر پلاستیک و نه کارو، مثلاً د پلاستيکي کڅوړې پر ځای د تکي کڅوړه وکاروو، کثافت هره خوا و نه غورځوو، د پلاستیک سوځولو نه ډډه وکړو. بېځایه اوبه مصرف نکړو. د باندې چې ووینو د اوبو نل خلاص پاتې دی بند یې کړو.

دواړو بابا جان سره ژمنه وکړه چې له دې وروسته به ډبر پام کوي او که وګوري چې نور خلک پام نه کوي هغوی ته به هم دا پیغام رسوي.

بابا هم خوشاله شو چې دوی دومره په مینه هر څه ته غور نېولی و.

بابا دوی ته د غره ډډه کې له یوه دوکان نه ایسکریم واخیست او کور خوا ته روان شول. په لار کې یو وړوکی هلک د اوبو نل خلاص کړی و او لوبې یې ورسره کولې. پاڼې چې ورپام شو منډه یې کړه، نل یې بند کړ.

وروكي هلك ته يې وويل: ولې داسې كوي؟

هلك چې حيران و وويل: ستا يې څه دا زموږ نل دی.

پاڼه له غوسې نه سره شوه ويې ويل: ته نه پوهېږې چې ته نړۍ ته څومره تاوان رسوي. كه داسې كارونه كوي څو كاله وروسته به يو څاڅكی اوبه هم نلرې. همداسې غواړې ها؟

هلك د پاڼې په خبره نه پوهېده چې څه وايي او څه غواړي.

بابا يې ورو پاڼې ته غږ كړ: لور مې، ته دوی ته بايد ټوله كيسه داسې وكړې لكه ما چې تاسو ته وكړه، كنه دا بيچاره له كومه پوه شي چې ستا د دې خبرو نه څه مطلب دی.

پاڼې ځان ته پام شو چې رښتيا هم دی له كومه پوه شي چې څه وايي. هلك ته ورغله وويل: غواړې چې زه كيسه درته وكړم چې ولې به اوبه نه وي؟ هلك په نه زړه وويل: هو ووايه چې څه خبره ده.

پاڼې او وړانگې دواړو يوه په يوه ټوله كيسه چې بابا نه يې اورېدلې وه هلك ته تېره كړه. هلك د پاڼې په خبرو يې خاص باور نه راته. بابا ته يې وكتل. بابا سر وښوراوه ويې ويل: هو زوی مې دا ټولې خبرې سمې دي. د دې لپاره چې يوه ورځ د اوبو نشتون سره مخ نشو بايد سر له اوسه ډېر پام وكړو. هلك هم ژمنه وكړه چې بيا به داسې بې احتياطي نه كوي.

بابا ډېر خوشاله و، نه دا چې، پاڼه او وړانگه په خبره پوه شوې بلکې دوی کولی شي چې نور خلک هم دې ته اړ کړي چې اوبه سمې وکاروي.

د ماښام تیاره په خورېدو وه چې دوی بېرته کور ته ورسېدل. پاڼې د خوب تر وخته له بابا جان نه یې پوښتنې کولې او بابا جان یې هرې یوې پوښتنې ته په خوارا حوصله او مینه ځوابونه ورکول.

د سپوږمۍ سپینې وړانگې د یاسمن گلانو له منځ نه کړکۍ ته رارسېدلې او کوټه یې رڼا کړې وه. د پاڼې سترگې سره ورغلې وې او په خواږه خوب ویده شوې وه. بابا یې کمبله پرې سمه کړه، مخ یې ښکل کړ او ورو له کوټې نه ووت.

پاڼه او اسمان

د روژې میاشت وه، روژه ماتې نه وروسته بابا، مور او پاڼه انگړ کې ناست وو او کیسې یې سره کولې. پاڼې د بابا په زنگون سر کېښود او اسمان ته یې وکتل. ستوري په اسمان کې ځلېدل، سپوږمۍ هم نړۍ ښکارېده. پاڼه په اسمان کې ورکه وه، د مور یې وړپام شو، غږ یې پرې وکړ: شاهزادګۍ! بیا کومه دنیا کې ورکه یې.

بابا یې وخنډل: پرېږده چې خپله نړۍ کې واوسي. زما د نانځکې دنیا ډېره ښایسته ده.

پاڼه په ځای کې نیغه کېناسته وپې ویل: هو مورې هر ځل مې پسې اخلې. اوس مې بیا څه کړي؟

بابا جانه ما ستورو ته کتل، څومره ډېر دي، زموږ نړۍ هم همداسې یو ستوری دی کنه؟

بابا د چایو نه یو غوږپ وکړ، اسمان ته یې وکتل. ستوري ښایسته ځلېدل. مور یې لاس په تندي کېښود وپې ویل: اوف خدایه اوس به بیا د دوی لابراتواري کیسې پیل شي.

بابا موسکۍ شو وپې ویل: ته هم غوږ شه، کومه ورځ به دې په کار شي.

مور: زه ترې تېره يم، دا نازولې دې پوه كړه، زما سر هسې هم نه پرې خلاصېږي. كه ستا غوندې ښوونځي ته تللې وای درس مې ويلي وای اوس به زه هم پرې پوهېدم.

پاڼه: زه هم هره ورځ يو څه په ښوونځي كې يا بابا جان سره زده كوم، كه وغواړې ته هم زده كولى شې، كه همدا نن هم پيل وكړې ډېر څه به زده كړې. له دې وروسته زه هره ورځ تا سره درس وايم.

بابا يې پر سر مچو كړه: افرين لور كې مې، دا به يو لوى خدمت وي. زما خبره خو نه مني كنه اوس به يې پوهنځى هم خلاص كړى و.

مور: ښه بس بس، اوس بيا پلار او لور دواړه راته يو خوا شول. سمه ده له دې وروسته هره ورځ درس وايو خو په يو شرط.

پاڼه: هر شرط منم، ووايه كوم شرط؟

مور: دا چې ته به هم د پخلي او كور كار كې مرسته راسره كوي.

پاڼې خپل مخ په لاسونو پټ كړ: اوه نه ...

- دا مې څه ومنل.

- ښه سمه ده منم يې.

بابا غلى و او اسمان ته يې كتل. پاڼې يوې نوي كيسې ته ځان چمتو كړ.

بابا يې وويل: پوهيږې چې سپورمۍ له مور نه څومره لرې ده؟

پاڼه: لس زره كيلومتره؟

بابا: نه، تر دې هم ډېره زياته؛ سپورمۍ ۳۸۰۰۰۰ كيلومتره له مور نه ليرې ده

نو اوس ښه فكر وكړه چې لمر به څومره له ځمكې نه لرې وي؟

پاڼه: اوهو دا خو سخته شوه، فكر كوم چې يو ميلون كيلومتره به وي.

بابا: ځمکه د لمر نه ۱۵۰ میلیون کیلومتره لرې ده. که چیرې یوه الوتکه په ساعت کې د ۹۰۰ کیلومتره چټکوالي سره حرکت کې وي، نوموړې ته شل کاله په کار دي، چې لمر ته ورسېږو. لمر یو ستوری دی، چې درې برخې د هایدروجن او یوه برخه د هیلیم له گازونو نه جوړ شوی. پخوا خلکو فکر کاوه چې د لمر مخ کلک دی، خو له سلو کلونو را پدې خوا کارپوهانو کشف کړه، چې لمر یوازې د گازونو نه جوړ شوی، چې مقناطیسي قوه جاذبې د توپ په ډول سره غوندې کړی او ساتلی. څه فکر کوې لمر به له ځمکې نه څومره غټ وي؟

پاڼه: درې برابره، نه نه، لس برابره. همداسې ده؟

بابا: نه لور مې تر هغه هم ډېر، لمر ۱۱۰ ځلې تر ځمکې غټ دی. د ځمکې په څېر ۸ نورې سیارې په لمر راڅرخي چې عطارد، زهره، ځمکه، مریخ، مشتري،

زحل، اورانوس او نيپتون دي. دا ځيني خپلي سپورمي هم لري.

پاڻه: باباجانه سپورمي کي هوا گرمه ده؟

بابا وخنډل: لور مې، په سپورمي کي د ورځي له خوا مثبت ۱۳۰ درجي او د شپي له خوا منفي ۱۵۰ درجي ته رسيږي.

پاڻي چيغې کړې: اوه، نو هلته خو هيڅ شي هم نه پاتي کيږي. يا به له گرمي نه مري او يا له يخ نه. زما ټول خيالونه او فکرونه يي راخراب کړل.

بابا: هغه څنگه؟

پانې په شرمېدلې انداز وويل: ما ويل چې يوه ورځ به هلته ځان ته ښکلي ماني جوړوم او بيا به تاسې هم راولم.

بابا وخنډل: خیر هلته که نه کيږي، وايي چې د مریخ جوړښت د ځمکې ته ډېر ورته دی، هلته به بیا یو قصر جوړ کړي.

پانې تر ډېره اسمان ته کتل او فکرونو کې به ډوبه وه. بابا یې ورته پام و وړو یې خبره پسې وغځوله: لور مې، ته پوهېږې چې الله (ج) څومره پر مور مهربانه دی. زموږ لپاره یې هر څه پیدا کړي، دا اوبه، اسمان، هوا، ځمکه، میوه، ژوي، شنه نباتات، معدنونه او داسې ډېر نور چې لا یې مور په راز خبر هم نه یو. اوس نو زموږ دنده هم دا ده چې له دې هر څه نه په سم ډول گټه پورته کړو، د بې ځایه مصرف او تخریب نه یې مخنیوی وکړو.

پانې سر وښورواوه: هو بابا جانه زه چې اسمان ته گورم د الله (ج) قدرت ته حیرانه شم. او د ځمکې پر سر دې ټولو شیانو ته مې خو پام هم نه و.

بابا وويل: هله لور مې درځه چې د لمانځه وخت دی او سبا به بیا ښوونځي ته په خپل وخت نشې پاڅېدلی.

باران

د پاڼې مور د کړکۍ تر څنگ ولاړه وه او بهر یې د باران ننداره کوله. ځان سره یې ویل، ښه شو چې باران وشو، بوټي او گلان وچ شوي وو. خاورې او دوږې به هم کمې شي. بیا یې پام شو چې ټول ځایونه به خټې وي او پاڼه به بیا په غوسه وي. همدې سوچونو کې وه چې پاڼه د چوترې له دروازې نه رادننه شوه. کالي یې ټول لمده شوي وو. له ورايه یې غوسه په مخ کې ښکارېده. مور یې موسکۍ شوه یو ځانپاک یې ځان سره واخیست ورو روانه شوه.

پاڼه چې د دالان مخ ته رسېده مور یې هم ورورسېده وپې ویل: زما لورکۍ په څه حال ده.

پاڼې چې خپل بکس غېږ کې کلک نېولی و وویل: پوهېږې مورجانې زه د ځان غم کې نه یم خیر ده چې لمده شوې یم خو زه فکر کوم چې زما بکس منځ کې هر څه لمده شوي، زه یې له وېرې نه شم خلاصولی. که مې کتابونه او کتابچې خراب شوي وي زه خو به مړه شم.

مور یې وویل: مړه دې بلا شه، زما لورکۍ تاته دې الله اوږد عمر درکړي. ته مه خپه کېږه ان شاءالله چې هر څه به سم وي.

مور یې ورو بکس خلاص کړ په رښتیا هم چې د باران اوبه بکس ته نه وي تللي. پاڼه د بکس منځ په لیدو له خوشالی نه په مور غېږ راتاو کړه او چیغه

يې کره: خدایه شکر زما کتابونه او کتابچې سلامت دي.

مور او لور په خبرو کې گرمې وې چې یو سیوری یې ولېد، دواړو له وېرې نارې کړې.

بابا زر غږ کړ: زه یم، زه یم مه ویریرئ!

دواړو یوه اوږده سا واخیسته، مور وویل: مور خو دې سختې وویرولو. داسې غلی شوک راننوخې، یو غږ خو به دې کړی وای.

بابا وخنډل: ما خو سلام وکړ خو تاسې دواړه سختې یو له بل سره بوختې وئ او زما بېچاره سلام مو هم نه اورېده.

بابا د پاڼې په سر لاس راتېر کړ ویې ویل: لور مې لمده شوې، هله زر دې کالي بدل کړه چې ناروغه نشي.

پاڼه: هو باباجانه داسې یو ناخپه باران گیر کړم چې د تښتېدو لار مې هم نه وه. رښتیا بابا جانه د باران په اړه مو تر اوسه خبرې ندي کړي.

بابا یې سوچ کې شو ویې ویل: پر دې مهمې موضوع مو خبرې ندي کړي؟

که خوښه دې وي، له ډوډۍ نه وروسته به خبرې پرې وکړو؟!

بابا د پاڼې په کوټه کې د کړکۍ تر څنگ کېناست، پاڼې ته یې د شیدو توده پیاله ورکړه. د بابا په لاس کې د شنه چای پیاله وه، ورو یې غوړپ ترې وکړ، پاڼې ته یې مخ کړ ویې ویل: د باران په جوړېدو کې د اوبو دوراني حرکت،

عمده رول لوبوي. بحرونو، سیندونو او نباتاتو کې اوبه تبخیر کیږي. تبخیر لپاره باید هوا گرمه وي او د گرمې هوا لپاره مور لمر ته اړتیا لرو. تبخیر شوي اوبه د کوچنیو شاخکیو په څېر چې مور یې په سترگو نشو لېدلی او گاز ته ورته وي شکل اخلي. بخار کم وزن لري نو ځکه اسمان خوا ته حرکت کوي. هر څومره چې هوا سپریږي همدومره دا بخار سره نېردي کېږي او ورېځ ترې جوړېږي. له لاندې نه نورې ورېځې هم وروانې وي او ورسره یو ځای کیږي. ورېځې یو په بل فشار راولي او د همدې فشار له امله شاخکي هم غټ شي او ورېځې په اسمان کې وزن پیدا کړي. کله چې وزن ډېر شي بیا بېرته د باران

په شکل خڅیري او ځمکې ته رانښکته کیږي.

پاڼه، بابا جان ته غوړ وه ورو یې وویل: او واوړه بیا څنگه جوړیږي؟

بابا جان وویل: لور مې، ښې خبرې ته دې پام دی. په ورځو که یوازې د اوبو څاڅکي نه وي بلکې د یخ واړه کرښتالونه هم وي. البته دا نور هم پاس چپرته چې هوا ډېره یخه وي جوړیږي. د یخ کرښتالونه د اوبو څاڅکي جذب کوي او په دې ډول غټیږي. یو وخت یې وزن ډېریږي او بیا د واوړې یا هم ږلۍ په ډول بېرته ځمکې ته رانښکته کیږي. کله چې ځمکه کې هوا ډېره یخه نه وي نو په لار کې بېرته د یخ باران په څاڅکي بدل شي. نو ځکه کله د باران څاڅکي گرم او کله هم یخ وي.

پاڼه او اقليم

پاڼه او وړانگه دواړه په انگره کې ناستې وې او سرونه يې تيت نېولي وو، قلمونه يې لاس کې وو او کوم څه يې ليکل. بيا به دواړو يو له بل سره مشوره وکړه او له سره به يې پيل وکړ. د بابا يې له کوټې نه پرې پام و چې دواړه سختې بوختې دي.

بابا د يوه کتاب په لوستلو کې ډوب و چې دواړه يې سر ته نېغې ودرېدې. بابا سر پورته کړ، دواړو ته يې وکتل. د دواړو خبرې قهرجنې غوندې ښکارېدې. بابا: دا زما په لورگانو څه شوي؟

پاڼه: بابا جانه مور ته يې په ښوونځي کې کورنۍ دنده راکړې. مور بايد د اقليم په اړه يوه مقاله وليکو. اوس وړانگه وايي چې باران، واوره، باد دا ټول اقليم دی. زه وایم چې دې ته هوا وايي، اوس نو ته ووايه چې د چا خبره سمه ده؟ بابا له ځايه پورته شو. د کړکۍ خوا ته يې څو گامه واخيستل، اسمان ته يې وکتل. دواړه يې وروبللې چې ورشي.

بابا وويل: اسمان کې څه وينئ؟

دواړو پاس وکتل، وړانگې وويل: اسمان شين دی او لمر په ډوبېدو دی.

پاڼه: څو سپينې وربځې هم ښکاري.

بابا: ډېر ښه. لږ شېبه وروسته به څه پيښ شي؟

دواړو غبرگ وويل: لمر به ډوب شي او تياره به شي.

بابا: هو بلکل. همدې ټولو ته مور هوا ويلي شو، هغه څه چې مور د کړکۍ نه د باندې وينو، هغه که لمر وي که باران او يا هم واوړه. هر هغه څه چې زر بدلون کوي هغه ته هوا ويلي شو. لکه همدا اوس چې مور لمر لېده او خو وړېځي هم اسمان کې په حرکت کې دي خو بله شېبه به دا يو هم نه وي.

اقليم بيا د هوا اوږدمهالي درجې او څرنگوالي ته وايي، چې لږ تر لږه ۳۰ کاله د تودخې درجې اندازه شوي وي. دا اندازه د ځمکې په بېلابېلو سيمو کې تر سره کېږي. مثلاً په شمالي قطب کې هوا ډېره سره ده، هلته تل واوړه پرته وي خو په صحرا کې بيا هوا ډېره گرمه ده، نو ځکه په مختلفو سيمو کې د تودوخې درجه اندازه کېږي.

بابا پوښتنه وکړه: څنگه د هوا او اقليم په توپير پوه شوی؟

دواړو سرونه وښورول، پاڼې وويل: ما خو له اوله ويل چې دواړه يو ندي.

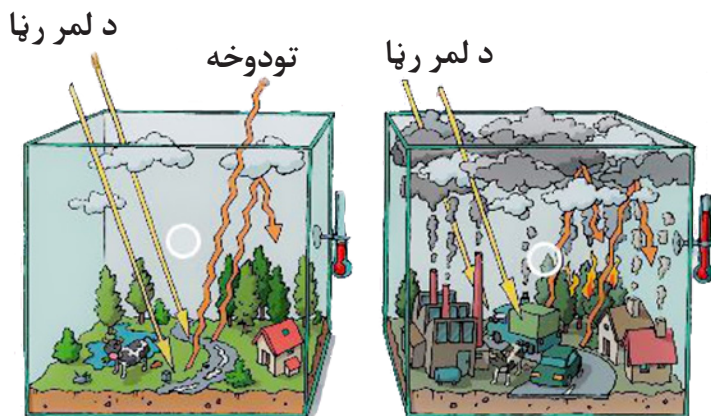
بابا: ښه نو اوس چې تاسې دومره تکړه یئ او د اقليم په اړه مقالې ليکي نو لږ به نور هم پرې وغږېږو که څنگه؟

وړانگې وويل: هو زه غواړم په دې هکله نور معلومات هم ولرم. پاڼې چندان زړه نه کېده چې نور درس ووايي خو د وړانگې علاقه يې چې ولېده دا هم تشويق شوه.

په دې منځ کې د مور غږ له پخلنځي نه راغی چې پاڼه یې وربلله.

پاڼه په منډه ورغله، ډوډۍ تیاره وه. دسترخوان یې ځان سره راوړ او و یې غوړولو. وړانګه هم مرستې ته ورغله. ډوډۍ په دسترخوان کېښودل شوه او ټول پرې راټول شول.

وړانګې وویل: هر ځل چې دلته ډوډۍ خورم تر څو ورځو یې خوند زما په خوله کې پاتې وي. ترورې رېښتیا چې ډېره خوندوره ډوډۍ پخوې.

مور ترې مننه وکړه: هر وخت دې چې زړه وي راځه. ته هم زما لور یې.

ډوډۍ نه وروسته پاڼې او وړانګې هر څه ټول کړل او لوښي یې هم ومینځل.

بېرته بابا جان ته راغلي او تر څنګ یې کېناستې اوغور شوې.

بابا وخنډل او ویې ویل: ښه نو اوس به په مړه خپته خبرې وکړو، فکر کوم زما نانځکه وړې شوې وه او ځکه یې د خبرو حوصله لکه چې نه درلوده.

پاڼې وخنډل ويې وويل: بابا جانه ته څنگه زما په خيال پوه شوې، اوس نو ځان سره پټ فکر هم نشم کولی وېرېرم چې هر څه لولې.

ټولو وخنډل، بابا وويل: د اقليمې بدلون په اړه مو څه اورېدلې؟

دواړو د نه ځواب ورکړ.

بابا: ښه نو يو څه به نن په دې اړه ووايم او يو څه به هم بلې ورځې ته پرېږدو ځکه چې ډېر څه ورسره تړلي دي. زموږ ژوند هم ورسره تړلی دی.

- ويل کېږي چې د ځمکې د تودوخې درجه لوړه شوې ده او که چېرې موږ يې مخنيوی ونه کړو ممکن چې راتلونکي څو کلونو کې دا نوره هم لوړه شي. دا تودوخه به په قطبونو کې يخچالونه ويلي کړي. د يخچالونو اوبه به د بحر اوبو ته ورگډې شي او د اوبو سطحه به په بحرونو کې لوړه شي. اوبه به ځينې جزيرې وړې کړې او حتا ځينې به له منځه يوسي.

- هوا به هم بدلون وکړي، سخت بارانونه او رلی. به زور واخلي. وچکالي او گرمي به هم ورسره ډېره شي. ځينې ځايونو کې به سېلابونه ډېر شي، خو په ځينو نورو سيمو کې به بيا ځمکې شاړې او په دښتو بدلې شي. د ډېرې گرمۍ او د باران له نشتون نه به ځنگلونه اور واخلي. د ځنگلونو نشتون يا کمېدل ځمکې ته ډېر تاوان رسوي ځکه ونې کاربن ډای اکسايډ جذبوي. که ځنگلونه نه وي کاربن ډای اکسايډ اتموسفير ته ځي او دا بيا د تودوخې درجه نوره هم لوړوي.

- د بحرونو اوبه به هم گرمې شي، هلته به د کبانو ډېر ډولونه، نهنګ او مرجان د تل لپاره له منځه لاړ شي.

- د هوا د تودوخې د دومره چټک بدلون سره، د ژويو او نباتاتو ډېر ډولونه ځانونه نشي برابرولی نو ځکه دوی ته د دې خطر شته، چې د تل لپاره له منځه لاړ شي. مور انسانان به هم دې ته اړ کړي چې له خپل کور او هېواد نه مهاجر شو ځکه نور به اوبه او غله نلرو. د څښاک اوبه او د خوراک لپاره به څه نه پيدا کيږي.

- زما ښايستو، دا وو د اقليم د بدلون د اغېز په هکله معلومات، چې په عمومي ډول مې تاسو سره شريک کړل. که چېرې يې مخه ونه نيسو نو زموږ ښايسته نړۍ به راته بدرانگه کړي او ژوند کول به نه يوازې انسانانو ته بلکې حيواناتو او نباتاتو ته به هم سخت شي.

پاڼه او وړانگه لکه سا اخیستل يې هم چې هېر وي غلې غوږ وي. دواړه خپه ښکارېدې. زړه کې يې ډول ډول خبرې راگرځېدې.

پانې وويل: کاش يوه جادويي لکړه مې درلودې، کله مې چې ښورولي هر هغه څه مې چې غوښتل هماغسې کېدای. دا ټولې ستونزې به مې د سترگو په رپ کې ورکې کړې وای.

وړانگه او بابا په خدا شول. ټول ځايونه تيارې په غېږ کې نېولي وو، په وړانگه باندې ناوخته شوی و. زر يې خپل قلمونه او کتابچې ټولې کړې، ټولو سره يې خدای په امانې وکړه او په منډه کور ته لاړه. وړانگې لار کې ځان سره فکر کاوه چې څنگه د بابا جان جالبو کيسو وخت ترې هېر کړی و.

د گلخاني گازونه څه دي؟

سبا ورځ وروسته له ښوونځي نه وړانګه بيا د پاڼې سره د دوی کور ته راغله. همدا چې په بابا يې سترګې ولګېدې ورمڼده يې کړه ويې ويل: کاکا جانه ما پرون ټول وخت ستاسو د خبرو په اړه سوچ کاوه. ما ويل نو له دې ټولو بدمرغيو نه څنګه مخنيوی کولی شو؟

بابا موسکي شو د وړانګې پر سر يې لاس تېر کړ: زه همدې پوښتنې ته منتظر وم. دلته بايد لومړۍ تاسو ته د گلخاني گازونو سيستم تشریح کړم.

پاڼه له چوترې نه را دننه شوه، مخ يې سور و. زر يې د يخو اوبو يو ګوټ وکړ.

بابا جان ته يې ورمخ کړ ويې ويل: اوف بابا جانه نن خو سخته گرمي ده. هېڅ باد نشته نه پوهېږم چې چېرته خوب وړی.

بابا يې وخنډل ويې ويل: باد ويده ندی، وينې دی او راځي لورکی. مې. هو رښتيا پوهېږې چې څنګه او له کومه راځي؟

د پاڼې سترګې له حيرانۍ نه گردې گردې راوتلي وې: بابا جانه ما په ژوند کې هم د باد په اړه فکر نه و کړی چې له کومه راځي او څنګه رامنځته کېږي.

بابا وويل: ښه نو که خوښه مو وي زه به يې کيسه درته وکړم چې څنګه رامنځته کېږي. لمر په بيلابلو ځايونو کې په بېل ډول تودوخه ويشي. د استوا په خط

کې تل هوا گرمه وي، خو په شمالي او جنوبي قطبونو کې بيا هوا يخه وي. گرمه هوا کم وزن لري نو اسمان خوا ته پورته کيږي، هر څومره چې پاس ځي هلته د تودخې درجه کميږي او بېرته يخه کيږي. له لاندې نه چې کومه گرمه هوا پاس تللي، هغه ځای بايد خالي پاتې نشي نو څه فکر کوی چې څه کيږي؟

دواړو يو بل ته وکتل خو په ځواب يې نه پوهېدې. بابا خبره پسې وغځوله، هو د هغې هوا ځای بايد خالي پاتې نشي نو له کوم بل خوا نه هغه ځای ته هوا راځي او ځای يې ډکوي چې په دې ډول يو دوراني حرکت رامنځته کيږي. له همدې دوراني حرکت نه باد رامنځته او په الوتو کيږي.

دواړو اسمان ته وکتل، داسې بنکارېده چې ډېرې پوښتنې يې په ذهن کې راخرخېدې.

بابا وويل: دا دی د باد په کيسه هم خبرې شوی چې له کومه راځي. اوس به راشم اصلي کيسې ته.

د ځمکې شا او خوا يو بې رنگه د گازونو قشر راجا پېره شوی دی. دې قشر ته اتموسفير وايي. اتموسفير له بېلابېلو گازونو نه جوړ شوی، چې ۷۸ فيصده نايټروجن، ۲۱ فيصده هايډروجن، ۱ فيصد ارگون او يو څه نور گازونه هم دي.

زه به يو خو بېلگې يادې کړم چې ولې اتموسفير مور ته دومره اړين دى:

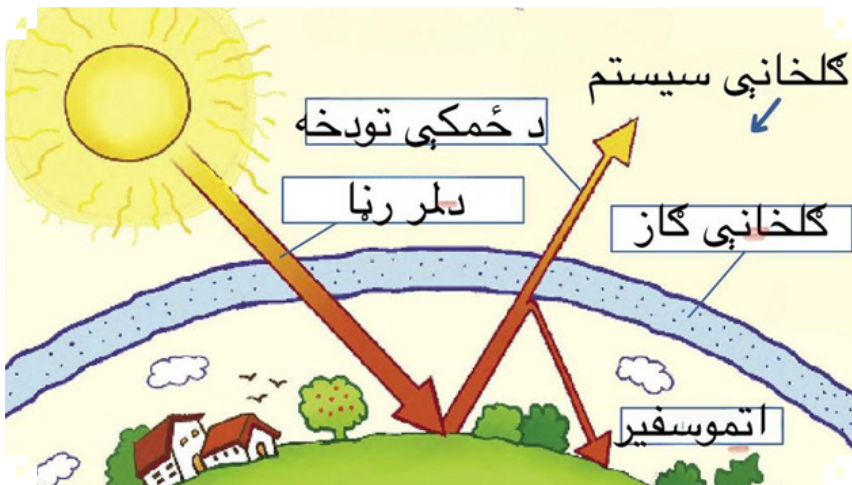
- ۱- اتموسفير مور له وژونکو وړانگو څخه ساتي.
 - ۲- اتموسفير د لمر وړانگې تصفيه کوي او له هغه وروسته يې ځمکې ته راپرېږدي.
 - ۳- د لاندې او باندې هوا تبادله چې نتيجه کې باد رامنځته کېږي.
 - ۴- د هوا چټک گرمېدو او يخ کېدو نه مخنيوی کوي.
 - ۵- د ځمکې پر سر د ۱۵ درجې اوسط ثابت ساتي.
 - ۶- د اورښت ویش ټاکي.
 - ۷- اتموسفير کې اوبه د ورېځې په شکل شته چې بيا مور ته باران او واوره راکوي. يعنې اتموسفير زموږ هوا جوړوي.
- د کلونو په تېريدو سره انسانان ورځ په ورځ ډېر کاربن ډای اکسايډ او نور گازونه توليدوي، چې په دې ډول د هوا ککړتيا ډېرېږي. اتموسفير د ځمکې لپاره کټ مټ لکه د گلخانې غوندې دنده تر سره کوي.
- بابا وويل: درځئ چې يو ځل د کور گلخانې ته لاړ شو.
- دواړه د بابا جان سره د کور گلخانې ته چېرته چې دوی ښايسته گلان او يو څه ترکاري کرلي وو لاړل.
- بابا جان وويل: پاس د گلخانې چت وينئ؟

دواړو پاس وکتل، چت له پلاستیک نه جوړ شوی و.

هو، وینو یې. پلاستیک دی.

بابا: له دې پلاستیک نه د لمر وړانګې مستقیماً دلته راننوخې او تودخه یې ذخیره کېږي. کله چې گلخانه گرمه شي تر ډېره دا تودوخه ساتلی شي. نو ځکه اتموسفیر هم همداسې یوه دنده لري. اتموسفیر د لمر سوزوونګې

وړانګې فلتر کوي، تودې وړانګې ترې جوړوي او بیا یې ځمکې ته راپرېږدي. لکه څنګه چې پوهېږو لمر یوازې د ورځې له خوا نه ځلېږي خو بیا هم هوا د شپې له خوا ډېره یخه نه وي. دا ځکه چې ځمکه یوه اندازه وړانګې جذب کوي او نور بېرته منعکس کوي. اتموسفیر کې د مېتان او کاربن ډای اُکسایډ په شان ګازونه نه پرېږدي چې ټوله تودوخه له ځمکې نه بېرته ووځي، یوه اندازه ځان سره ساتي، دوهم ځلې یې بیا ځمکې ته را استوي او نوره یې بېلو خواوو

ته استوي. که چېرې اتموسفیر دا کار نه کاوه، د ځمکې پرسر ژوند کول به ناممکنه وای. د ځمکې پر سر به هوا منفي ۱۸ درجې وای. صفر درجه کې اوبه یخ کیږي، نو تاسې فکر وکړی چې منفي ۱۸ درجې به څومره سړه هوا وي!

بابا وویل: ښه څنگه زما نانځکوو تر دې ځایه په هر څه پوه شوی؟

دواړو وویل: هو تر دې ځایه خو پوه شوو.

پاڼې وویل: بابا جانه نو دا خلک ولې د تودوخې او اقلیم بدلون نه داسې سر ټکوي. اتموسفیر خو خپل کار سم تر سره کوي.

بابا وخنډل: هو لور مې، اتموسفیر خو سم کار کوي خو ستونزه په مور انسانانو کې ده.

ورانگه: هغه بیا څنگه؟

بابا: لکه څنگه چې گورۍ ژوند هره ورځ په تغیر کې دی. د ځمکې نفوس ډېرېږي. هر څومره چې نفوس ډېر شي همدومره خلک کور، کار، سرک، موټر او خوراکي توکو ته اړتیا پیدا کوي. په دې ډول مصرف ډېرېږي. همدا اوس په چین کې ۶ غټ ښارونه دي چې نفوس یې له ۱۰ ملیونو نه اوږي او د جاپان پلازمېنه توکیو کې ۳۷ ملیونه خلک ژوند کوي. کله چې د کور جوړولو لپاره کافي ځمکه نه وي نو ځنگلونه وهل کیږي، هغه سره د سړکونو جوړولو ته هم اړتیا ډېرېږي. فابریکې باید خپل تولیدات ډېر کړي، لا ډېرې نوي فابریکې هم باید جوړې شي. له هغه سره کثافات ډیرېږي.

همدا اوس ۱۵۰ ميليونه ټنه پلاستيک په بحرونو کې لامبي. دا ټول شيان د دې سبب کيږي چې موږ لا ډېر زيان لرونکي گازونه توليد کړو. دا گازونه داسې په اسانۍ په اتموسفير کې له منځه نه ځي او همدا ده چې هلته گډوډي جوړوي. دا گډوډي د دې لامل کيږي چې د ځمکې پر سر تودوخه تر پخوا تر ډېره پاتې شي ځکه چې اتموسفير يې سم نشي فلتر کولی. کاربن ډای اکسايډ چې موټر او فابريکې يې توليدوي، ويل کيږي چې ۱۲۰ کاله په اتموسفير کې پاتې کيږي. ميتان گاز چې د کرهنيې، فوسيلي سونگ توکو، کثافاتو او حيواناتو څخه توليديږي، که څه هم دومره ډېر ندي، خو بيا هم ۲۵ ځلې تر کاربن ډای

اُکسايډ ډېر مضر دی. نايټروس اُکسايډ گاز (N₂O) تقريبا ۳۰۰ ځلې تر کاربن ډای اُکسايډ ډېر مضر دی خو د دې اندازه هم ډېره کمه ده.

کاربن ډای اُکسايډ مو د ځمکې پر سر په کار دی. ونې او شنه بوټي کاربن ډای اُکسايډ جذبوي او پر ځای يې اکسيجن چې انسانان او حيوانات يې تنفس کوي توليدوي ځکه خو ويلي شو چې ځنگلونه د ځمکې سږي دي. دې پروسې ته فوتوسنتز هم وايي.

پاڼه چې نور گنگسه شوې وه وويل: باباجانه زه خو لا هم سمه پوه نشوم، يعنی دا گازونه زموږ د ځمکې د تودوخې درجه ډېروي؟

بابا: هو همداسې ده، که له اندازې نه ډېر گازونه اتموسفير ته لاړ او پاتې شي هلته سيستم گډوډوي. اوس هم د ۱۸۵۰ ميلادي کال نه را په دې خوا ۱،۱ درجه هوا گرمه شوې او که مخنيوی يې ونه شي ډېرې بدې پايلې به ولري.

دواړو لپاره دا ټول معلومات ډېر زيات وو، خو له بل پلوه په زړه پورې هم وو او د ماښام تياره هم په خوربدو وه.

بابا دواړو ته مخ کړ او ويې ويل: فکر کوم چې نن مې ډېرې خبرې وکړې. اوس ناوخته دی او سترې شوې به هم يې.

دواړو خبره ورسره ومنله. وړانگه خپل کور ته روانه شوه. پاڼې يوه کتابچه او قلم را واخيستل، د بابا ورکړل شوي معلوماتو په ليکلو بوخته شوه. بابا يې وريام

شو، پوښتنه يي ترې وکړه: لور مې څه ليکي؟

پاڼه: بابا جانه ماته ستا خبرې ډېرې جالبې وې، وپرېرم چې هېرې مې نشي.
دا ټولې ليکم او بيا سبا ته يې خپلې ښوونکې ته هم وایم.

بابا: خوشاله شو، ځان سره يې وويل، که هر څوک دې مهمې پېښې ته پام
ونيسي ان شاء الله چې له بدمرغيو به په امن کې اوسو.

د اقلیمي بدلون مخنیوی

پاڼه او وړانگه خو ورځې په ښوونځي او کور کې د اقلیمي بدلون په خبرو اخته وې. هره ورځ به یې نوي پوښتنې درلودې او بابا جان به یې تر ډېره کیسې ورته کولې. په ښوونځي کې یې هم دا خبرې ډېرې تودې روانې وې. ډېری ښوونکو هم علاقه ښودلې وه او غوښتل یې چې نور هم ډېر معلومات ولري. بله ورځ پاڼه له ښوونځي نه په منډه منډه کور ته راغله، په سوځېدلې سا یې بابا جان ته وویل: باباجانه پوهېږې نن څه وشول؟

بابا: نه بچو نه پوهېږم چې څه شوي او چېرته شوي.

پاڼه: اوهو بابا جانه په ښوونځي کې یادوم. پوهېږې نن زموږ ښوونځي کې زیاتره زده کوونکي ناروغه وو. ویل یې هغه بل کلي کې هوا کې کوم څه وو او دوی یې ناروغه کړي. خو زه پوه شوم چې دوی ولې ناروغه وو.

بابا: ښه ته پوهه شوې چې ولې ناروغه وو؟

پاڼه: هو، تا چې ما ته د هوا ککړتیا کیسې کړې وې، زه وایم چې د دوی د کلي هوا خرابه شوې نو ځکه ټول ناروغه شوي وو.

بابا یې وویل: زما لور خو ډېره هوبنډیاره شوې. زه وایم ته به خامخا راتلونکي کې ډاکتره شې. که څنگه؟

پاڼه: نه باباجانه زه غواړم ستا غونډې اقليم او ځمکې ساتلو په برخو کې کار وکړم. خپله نړۍ وژغورم.

بابا يې پاڼه ښکل کړه: الله دې بريالی لره لورکۍ مې.

د پاڼې مور دروازه کې ولاړه وه، د دوی خبرو ته غوړ و ويې ويل: هو پلار لور وخته پلانونه جوړ کړي. اوس راځئ چې ډوډۍ يخيږي، که يو ځل بيا ستاسو مجلسونه شروع شي تر سبا هم نه خلاصیږي.

له ډوډۍ نه وروسته پاڼه د بابا څنگ ته ورغله: بابا جانه تا هغه ورځ د اقليم بدلون پايلو په اړه کيسې راته وکړې. ما غوښتل چې د مخنيوي په اړه يې هم يو څه معلومات راکړي. ايا مور يې هم مخنيوی کولی شو؟

بابا: هو لورکۍ، هر څوک کولی شي چې له ځان نه يې پيل کړي او په مخنيوي کې يې ونډه واخلي. هغه متل دې اورېدلی، چې وايي څاڅکی څاڅکی درياب کيږي. نن به يو څو نورو شيانو باندې هم وغږېږو. څنگه دې خوښه ده چې وړانگې ته هم غږ کړې.

پاڼه: وی هو، هغې ويلې و چې کله مور د اقليم په اړه خبرې کوو هغې ته هم غږ کړم. زه زر راځم بابا جانه.

بابا منتظر و خو پاڼې پسې ځنډ کړ. بابا يې هم پسې ورغی. د وړانگې کور کې ټول وارخطا وو او په منډو ښکار بدل. پاڼه د وړانگې تر څنگ خپه ولاړه وه.

بابا ورنږدې شو، پوښتنه یې وکړه: څه خبره ده ولې داسې خپه یې؟
پاڼه ورو بابا ته ورنږدې شوه ویې ویل: بابا جانه د وړانگې پلار ناروغه دی.
وايي سا یې نشوی اخیستی.

بابا د وړانگې د پلار کوټې ته په منډه ورغی. لږ شېبه وروسته بېرته راووت.
دواړو ته یې مخ کړ ویې ویل: زه حکمت صیب روغتون ته وړم. د اندیښنې وړ
خبره نده.

دواړو سروڼه وښورول. شېبه وروسته بابا د وړانگې پلار او ورور سره د روغتون
پر لور روان شول.

د پاڼې مور هم راغله او د وړانگې مور ته یې ډاډگیرنه ورکوله. شپه ښه تیاره
شوې وه چې بابا د وړانگې پلار او ورور سره بېرته راستنه شول. د وړانگې پلار
هم ښه ښکارېده.

بابا پاڼې او مور ته یې غږ کړ: مور به کور ته لاړ شو حکمت صیب آرام ته اړتیا لري.

حکمت صیب او کورنۍ یې له بابا نه ډېره مننه وکړه.

په لار کې پاڼې له بابا نه پوښتنه وکړه: بابا جانه، کاکا باندې څه شوي وو؟

بابا یوه ژوره سا واخیسته ویې ویل: اه لورکۍ مې دا هم د هوا ککړتیا د
بدمرغيو یوه بله بېلگه ده. کاکا حکمت دې د سا بندۍ ناروغي لري. چېرته
چې دی کار کوي هلته دوی د برېښنا د تولیدلو لپاره غټ ډیزلې جنراتوران

کاروي. ډيزلي جنراتوران هم زيان رسونکې گازونه توليدوي او هوا ککړوي. کاکا حکمت ته دې دا گازونه زهر دي. سېري يې له کاره غورځوي.

پاڼه ډېره خپه شوه. په کاکا حکمت يې ډېره زړه بد شو.

ورو يې پوښتنه وکړه: کاکا حکمت مې ښه کيږي؟

بابا: هو ان شاء الله د الله په رضا ښه کيږي خو د هوا ککړتيا ورته ښه نه ده او ځان بايد ترې وساتي. خو ستونزه دا ده چې څنگه يې وساتي؟

درې واړه غلي وو. کور کې هم چا خبرې نه کولې او په سوچونو کې ډوب وو.

پانې وويل: د کاکا حکمت غوندې به څومره نور خلک دا حال لري. او زه وينم چې له هر کور نه لوگي راپورته کيږي. دا به څومره خلک تنفس کوي او ناروغه کيږي به.

بابا وويل: مور د دې ډېر ښه امکانات لرو چې داسې يوه برېښنا چې نه هوا ککړه کړي او نه هم ډېره گران بيه وي توليد کړو. له بلې خوا ډېرو خلکو ته به برېښنا هم ورسېږي.

پاڼه ځای کې رانېغه شوه: هغه څنگه بابا جانه، او ولې تر اوسه مور داسې برېښنا نه لرو؟

بابا يې وخنډل: اوس ويده شه لور مې، ناوخته ده سبا ښوونځي ته هم ځي. سبا به بيا درته ووايم چې څنگه.

پاڼې هم ومنله. د بابا او مور مخ يې مچو کړ. غاښونه يې برس کړل. مخ او لاسونه يې پرېمنځل او خپل ځای کې د سترگو په رپ کې ویده شوه.

مور يې پاڼې ته کتل، بابا ته يې وويل: نن د وړانگې سره ډېره خپه شوه، ډېره خسته هم شوه ځکه داسې زر ویده شوه.

بابا: ملگرتيا بايد همداسې وي چې غم کې درسره شريک وي.

وړانگه خو ورځې ښوونځي ته را نه غله. پاڼه به هره ورځ د وړانگې کور ته ورتلله، د حکمت کاکا پوښتنه به يې کوله او هم به يې وړانگې ته له ښوونځي نه د کورنۍ دندې راوړلې چې له درسونو نه شاته پاتې نشي.

حکمت کاکا هم تر يو حده بېرته مخ په ښه کېدو شو او وړانگه هم د پاڼې سره يوځای ښوونځي ته تگ راتگ پيل کړ. که څه هم حکمت کاکا بېرته په پښو درېدلی شو، خو کار ته د تگ نه و. وړانگه خپل پلار ته ډېره ځورېده او درسونو ته به يې سم پام نشو کولی. پاڼه پوهېده چې د وړانگې ټول پام حکمت کاکا ته دی نو ځکه يې ډېره هڅه کوله چې خوشاله يې وساتي.

مازيگر پاڼه او وړانگه له ښوونځي نه د کور خوا ته روانې وې چې بابا جان سره مخ شوې. بابا يې هم کور خواته روان و. درې واړه سره يوځای شول.

بابا وويل: څنگه مو خوبه ده چې لږ قدم ووهو، په لاره کې به يو ايسکریم هم درته واخلم. دواړو د خوشالۍ نه نارې کړې، هوووو ايسکریم...

لار کې وړانگې وویل: کاکاجانه تاسې غوښتل چې د اقلیم ساتلو په اړه موږ ته نورې کیسې هم وکړې خو هغه زما د آغا جان ناروغۍ هر څه رانه هېر کړل. که خوښه مو وي او حوصله لرئ، زه غواړم چې نور معلومات هم ولرم. له هغه وخته چې زما آغا جان لوگي ناروغه کړی هره شېبه یې په اړه سوچ کوم.

بابا جان د وړانگې په سر لاس راتېر کړ: لورکۍ ډېره اندېښنه مه کوه. الله (ج) ډېر لوی او مهربانه دی. شکر دی موږ او تاسې ایمان لرو، هر څه به سم شي. هو، خو زه به د اقلیم بدلون د مخنیوي په اړه یو څه ووايم.

موږ هر یو کولی شو چې د اقلیمي بدلون مخنیوي لپاره یو څه وکړو، که څه هم پرمختللي هېوادونه په دې کې ډېر رول لوبوي، خو بیا هم موږ باید له ځانه پیل وکړو. مخکې مو هم په دې اړه خبرې کړې وې چې موټرکې ډېر تلل، د تېلو او سکارو سوځول، له پلاستیک نه د سون د توکو په ډول گټه پورته کول، د ځنگلونو وهل دا ټول په اقلیمي بدلون باندې منفي اغېز لري. موږ کولی شو چې د موټر پر ځای په پښو لاړ شو، له بایسکل نه کار واخلو چې دا کار زموږ روغتیا لپاره هم ډېره گټه لري او که لرې ځای ته د تگ اړتیا وي نو بسونو کې لاړ شو. بل دا چې مېوه او ترکاری د نېرډې پټیو او باغونو نه واخلو. په دې ډول هم د پلاستيکي قوطني او بسته بندۍ نه مخنیوی کېږي او هم د ترانسپورت تیلو مصرف نه ډډه کېږي.

د پلاستيکي کڅوړې پر ځای د تیکه یې کڅوړې نه کار واخلو.

مور پوهېرو چې ځنگلونه د ځمکې سړي دي، که چېرې ځنگلونه ډېر ووهل شي د کاربن ډای آکسایډ د جذب لپاره به کافي اندازه ونې نه وي، دا گازونه اتموسفیر ته پورته کېږي او هلته پاتې کېږي. د هرې وهل شوې ونې پر ځای باید بله ونه کېنول شي.

د کور پاکولو لپاره مور ډېر وخت د کیمیاوي موادو نه استفاده کوو، مور کولی شو چې په ډېره اسانه د لوبڼو مېنځلو یا د کور پاکولو لپاره خپله مواد جوړ کړو، د مثال په توګه مور د سرکې، د لیمو جوهر او سوډا میکس څخه کولی شو د کور پاکولو لپاره مواد جوړ کړو که چېرې طبیعي صابون هم ورسره ګډ کړو نور نو هېڅ ډول کیمیاوي موادو ته اړتیا نه پاتې کېږي. په دې ډول د پلاستيکي بوتلونو، د کیمیاوي موادو د اوبو سره د ګډون مخنیوی کېږي.

لمريزه (سولر) برېښنا

يوه بله مهمه برخه لمريزه (سولر) برېښنا ده، مورښه لمر لرو او کولی شو چې ښه گټه ترې واخلو خو له بده مرغه زموږ هېواد کې ډېره کمه پاملرنه ورته شوې.

دواړو په يو غږ سره وويل: لمريزه برېښنا څه وي؟

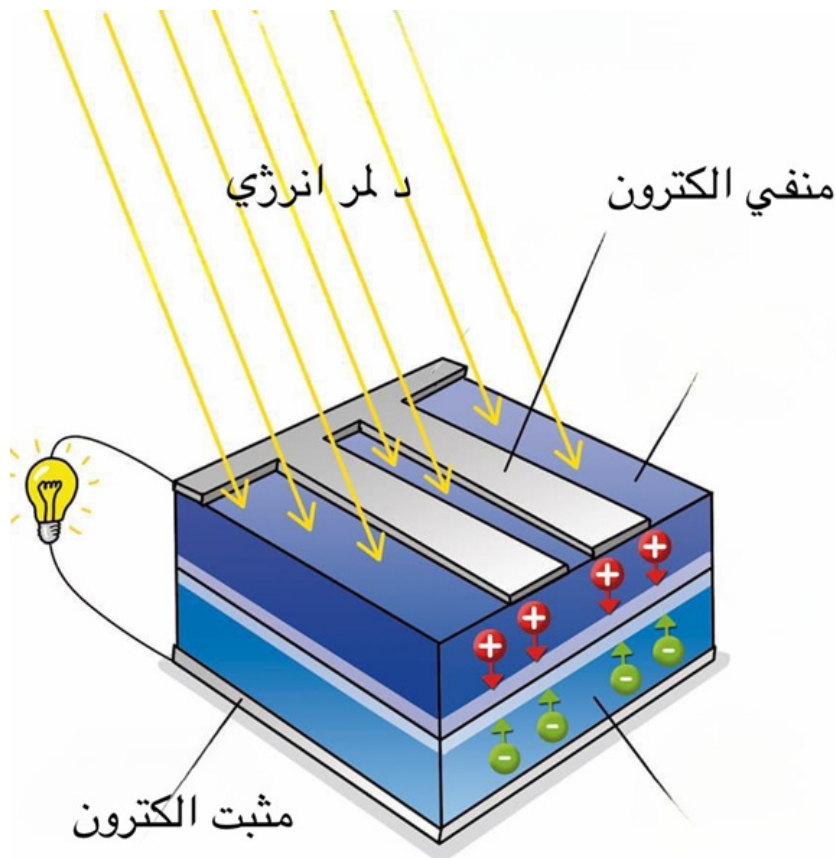
بابا وخنډل: همدې پوښتنې ته زه په تمه وم. سولر انرژي يا فوتوولټيک د لمر انرژي په برېښنا بدلېدو ته وايي. فوتو د يوناني کلمې نه اخيستل شوي چې د رڼا معنی ورکوي او ولټه د مشهور ايټالوي فيزيک پوه له نوم نه اخيستل شوي. ښاغلي الېسندرو ولټه د مشهورو اختراع گانو نه يو د برېښنا کيمياوي سرچينې ماشين جوړونه ده. نوموړی په ۱۷۴۵ زېږديز کال کې ايټاليا کې زېږدلی او ۱۸۲۷ کې له دې نړۍ نه سترگې پټې کړي دي.

د دې لپاره چې برېښنا تر لاسه کړو موږ الکترونونو ته اړتيا لرو. الکترون وړې حجرې دي چې په سترگو نه لېدل کېږي. کله چې الکترون لکه اوبه په سيند کې چې بهېږي په بهېدو شي برېښنا توليدوي. البته دوی په سيند کې نه بهېږي بلکې د برق سيمونو او پايو کې په حرکت وي. د دې لپاره چې برېښنا تر لاسه شي بايد الکترون په بهېدو يا حرکت راولو. د دې لپاره موږ د لمريزې برېښنا تورو تختو ته اړتيا لرو. تاسې به د بامونو پر سر دا ډول تختو

ته خامخا پام شوی وي. نه یوازې د بامونو پر سر بلکې د حساب په ماشینونو کې یا لاسي خراغونو کې وړې تختې هم همدا د لمريزې برېښنا لپاره دي. د لمريزې برېښنا تختې له دوو برخو نه جوړې شوي دي. په دواړو برخو کې الکترونونه دي. په پاسنۍ برخه کې الکترون تر لاندې برخې ډېر دي. پاسنۍ برخه کې منفي الکترونونه دي او لاندنۍ کې مثبت، کټ مټ لکه یوه بټرۍ کې چې وي.

کله چې لمر د سولر(د لمريزې برېښنا) تختې پر مخ وځلېږي نو لاندني الکترونونه پاسنۍ برخې ته راځيږي. پاسنۍ برخه کې الکترونونه ډېرېږي او ځای کميږي نو باید یو څه نور الکترونونه بېرته لاندنۍ برخې ته لاړ شي. په دې ډول یو حرکت یا جریان رامنځ ته کيږي، که موږ دا دوی برخې د یوه سیم په مرسته سره وصل کړو نو پاسني الکترون د دې سیم په مرسته بېرته رانښته کيږي چې په پایله کې د حرکت پیدا کیدو سره برېښنا تولیديږي. د دې برېښنا نښگڼه دا ده چې اقلیم ته هېڅ ډول تاوان نه رسوي. نه یوازې د لمر رڼا بلکې اوبه او باد هم موږ ته داسې برېښنا چې په اقلیم منفي اغېزې نلري راکولی شي. ښايي ځينې کتابونو کې مو د غټو بادپکو په څېر پایې چې ولاړې دي لېدلې وي.

دواړو سرونه وښورول: هو څه موده مخکې مو همداسې یو عکس په کتاب کې ولېد.

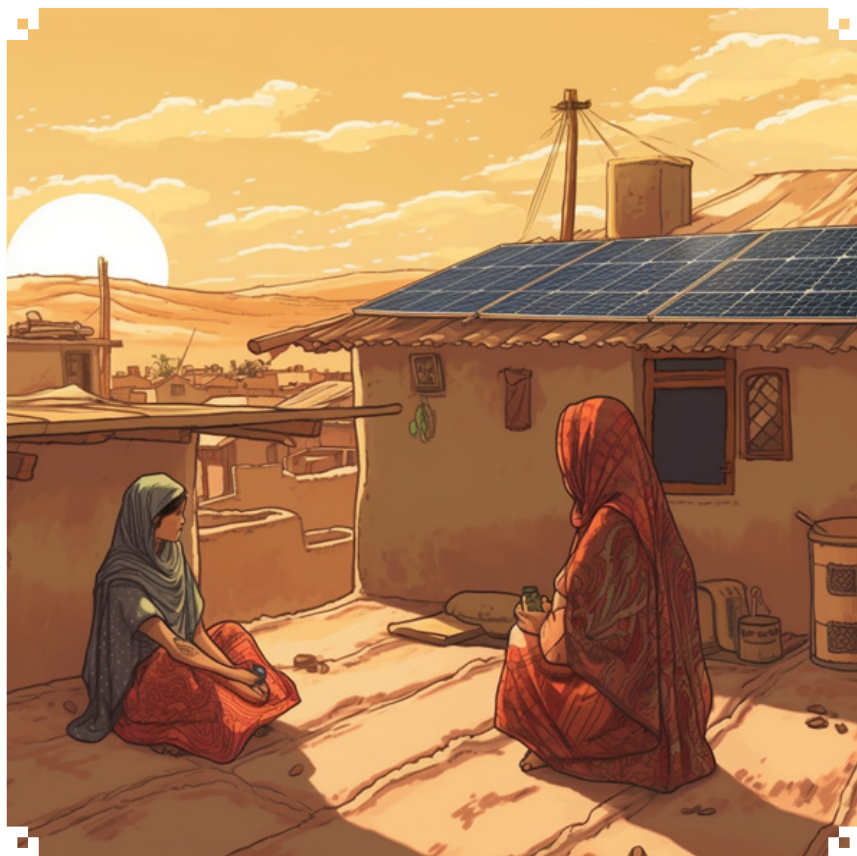

بابا: هغه بادي برېښنا توليدوي. زما په خپلو سفرونو کې ورته پام و. اروپايي هېوادونه ښه گټه ترې اخلي.

پاڼه: بابا جانه نو موږ خو باد او لمر دواړو لرو ولې گټه نه ترې اخلو؟

بابا جان: هو زما نانځکې زه هم همدا هڅه کې يم چې په دې برخه کې يو څه پرمختگ وکړو. د ډېرو وگړو دې هر څه ته دومره پام نه وي او توجه هم نده ورته

شوې، خو زه خوشبینه يم او زړه مې وايي چې ډېر زر به همداسې دستگاوي
جوړې شي او موږ به د برېښنا ستونزه نور نلرو.
درې وارو په يوه غږ امين وويل او د خپل کور په خوا روان شول.

پاڼه او وړانگه په ژورو سوچونو کې ډوبې وې. ښايي د سولر تختې به يې
جوړولې او يا هم باډي ژرندې. بابا جان په زړه کې خوشاله و، پوهېده چې

نوی نسل به ډېرې نوي مفکورې ولري او خپل گران هېواد به د برېښنا، اوبه او ځنگلونو خاوند کړي، د پرمختگ لپاره به يې هڅې وکړي او هېڅ چا ته به اجازه ورنکړي چې زموږ گډ کور ته زيان ورسوي.

د يوه سوکاله او اباد افغانستان په هيله !

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**